ועד הלשון תר"ן–תרע"ב

הדבור העברי שהתחיל בא"י עם התחלת הישוב החדש, הוליד את הצרך לבטא בעברית מֻשגים מעניני החיים הרגילים, שעד הנה לא נמצאו להם שמות בספרות העברית, או שלא היו ידועים לרב הקוראים. וכל מה שהרבה הדבור העברי להתפשט והיה לא רק לסגולת המשכילים, כ"א[1] גם לזו של ההמון, היה הצרך הזה מרגש יותר ויותר. ביחוד התבלט חסרון מלים למֻשגים שונים כאשר הושם הדבור העברי בפיות הילדים הקטנים והתחילו ללמד בבית הספר את כל הלמודים בעברית. הפעוטות הללו שלא ידעו ולא יכלו לדעת את עניות לשוננו במקצועות אלה, הבנים הללו ששאלו ודרשו תשובות לכל מֻשג, לכל דבר פשוט, לכל מראה עיניהם ולכל משמע אזנם, – הם שהביאו את ההברה לברא מלים חדשות למֻשגים הנצרכים, וכל מורה השלים את החסרון הזה כדעתו ובידיעתו. כמובן היה מרגש עד מהרה "שנוי המלים" בין בית ספר לבית ספר ובין מורה למשנהו, – והתבלט חסרון מרכז, שיתענין בקביעת מלים חדשות – מוסד בן סמך, שהכל יקבלוהו עליהם לפוסק בענין זה.

זאת ראו משכילי ירושלים הראשונים, שהתחילו בדבור העברי. ואז נוסד בירושלים בשנת תר"ן על ידיהם "ועד הלשון", כעין סניף של החברה "שפה ברורה", שנוסדה באותו הזמן בירושלים, שמטרתה היתה "הרחבת השפה העברית והדבור העברי בין כל שדרות העם". חברי ועד הלשון היו: א. בן־יהודה, דוד ילין, חיים הירשנזון וא. מ. לונץ[2].

בישיבות הועד ההוא היו דנים ע"ד מֻנָחִים למשגים היותר נחוצים בשפת הדבור. קצתם נתקבלו בשפתנו ועוברים הם כעת בשוק הסופרים ובפיות המדברים כאלו היו מגוף הלשון מימים קדמונים ובלעדם אלמים אנחנו בדבורנו, וקצתן לא נתקבלו, או נתקבלו לזמן קצר, והיו כנשמות ערטילאות, שפרחו באויר פחות או יותר. היו אמנם וכוחים חמים בין חברי הועד ע"ד המנחים החדשים וקביעתם, היו מהעומדים מחוץ לועד שזלזלו קצת בפעֻלות הועד, – אבל הועד הוסיף לעבד עבודתו המועילה להתפתחות הדבור העברי.

וכבר אז התבלטו שני זרמים בפעולות הועד: קביעת מנחי הלשון ותקון המבטא. ואם קביעת מנחים חדשים היתה דבר קשה – היה קשה ממנה תקון המבטא. כי ירושלים עיר הקדש – עיר של קבוץ גליות, שכל המבטאים השונים, היותר קיצוניים, נמצאים בה: מן המבטא הליטאי עד הספרדי, ומן הוליני[3] עד התימני והפרסי. בירושלים זו היה צריך לקבע מבטא אחד, כדי שיאחד את הדוברים עברית. ואמנם ע"פ טבע הענינים היה המבטא המזרחי – המבטא החי בין הספרדים – לשפת הדבור, ומירושלים נפוץ המבטא הזה לכל דוברי עברית בארץ.

1. כי אם.
2. אברהם משה לונץ. ראה רשימת חברי ועד הלשון.
3. הווהליני.

בשנת תרנ״א נסגר בית הספרים, שבו היו הישיבות של ״ועד הלשון״, בטלה גם חברת שפה ברורה וביחד עמה גם ה״ועד״ אשר על ידה. כנראה, נתפרדה החבילה בשביל פרוד דעות שהתחיל אז בין משכילי ירושלים. וגם בבוא פרופ. יוסף הלוי[4] לירושלים בשנת תרנ״ב, ובנאומו בעברית צחה, עורר את משכילי ירושלים ליסד אקדמיה עברית ללשון העברית להרחבתה ולהתפתחותה, והבטיח גם את עזרתו ותמיכתו – לא יכל הרעיון הזה להתגבר על פרוד הדעות. וככה הפסיק ״ועד הלשון״ את עבודתו בשתים עשרה שנה, עד שנת תרס״ג.

אמנם גם בשנים האלה לא חדלה התרחבות שפת הדבור להתפתח, ומלים רבות חדשות למֻשגים שונים נקבעו – לא ע״י ועד, כי אם ע״י סופרים וחכמים, מורים ורופאים, שקביעת מלים היתה נצרכת להם לרגלי עבודתם במקצוע הספרות לכל אחד ואחד. את המלים המחֻדשות היו מפרסמים כפעם בפעם ב״הצבי״[5], ב״האור״[6], ב״הארץ״[7], ב״מירושלים״[8] ובקבצים שונים. ורבות מאד הן המלים שנכנסו אז בחיים, ונקלטו במח המדברים ונקבעו בשפת הדבור ולא נודעו כי חדשות הן מקרוב באו – אות הוא כי החיים היו צריכים להן. ולא רק במקצוע החיים הפשוטים, כי אם גם במדעים לכל מקצועותם – ברפואה, בידיעות הטבע, וכו׳ – נקבעו מלים רבות, שכעת הן ידועות לכל תלמיד וילד קטן. אלא, שכל אלה החדושים היו מקריים, של יחידים ושלא בהסכמת הכלל, ומבלי שדנו עליהם לפני שנקבעו, – כי אם בתור המצאה של הסופר הזה ושל החכם ההוא.

באספת ״זכרון יעקב״ בשנת תרס״ג, בכנסיה הנהדרה ההיא, שהשאירה אחריה את ״אגדת המורים״, החלט לכונן ״ועד של בלשנים״ – ״שיעסק בהרחבת שפת הדבור ובקביעת מלים חדשות״, ועל מרכז אגדת המורים הוטל להוציא את הדבר לפעולה. אולם במשך השנה הראשונה לקיום האגדה לא יכל מרכז המורים לגשת אל העבודה הזאת, ורק באספת אגדת המורים השניה שהיתה ב״גדרה״ באלול תרס״ד התעוררה שאלת הלשון העברית בכלל, ובהסכמת כל הנאספים החלט לכונן את הועד הבלשני בירושלים, ושיעסק ״בקביעת המבטא והכתיב הנכון, שהעדרו גורם פרוד בין בי״ס לבי״ס, וגם בקביעת מלים חדשות לצרכי ביה״ס וההוראה, כדי שלא יבנה לו כל מורה במה לעצמו״. הֻצע אז גם לחבר מלונים ע״פ סדר הענינים של המקצעות. אל הועד הבלשני הזה יפנה כל אחד שיחדש מלים, או מי שירגיש חסרון מלים להוראה.

ובשביל שהצעה זו יצאה מאת אגדת המורים, וה״מרכז״ היה צריך להוציאה לפעל, החלט באספה ההיא, כי חברי הועד הבלשני יהיו הבקיאים בשפה מחברי מרכז המורים ביחד עם חכמי הלשון שבירושלים. וככה נחשבו אז לחברי הועד הבלשני – הוא ״ועד

4. תקפ״ח–תרע״ז. מזרחן, בלשן ומשורר עברי. בירושלים יצא גם ספר שיריו ׳מחברת מליצה ושיר׳ (תרנ״ד).

5–6. עיתונים, שיצאו בעריכת א׳ בן־יהודה.

7–8. קבצים ספרותיים, שיצאו בירושלים ובווארשה בעריכתו של זאב יעבץ, בשנות תרנ״א–תרנ״ב.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

הלשון" המחֻדש: מר בן־יהודה, מר זוטא, מר ילין, דר. מזיא, מר מיוחס, מר ספיר (המנוח שישב אז בירושלים) ומר פינס, שבעה חברים, שאחדים מהם בעלי מקצוע בלשון העברית ואחדים מהם בקיאים בשפה העברית והערבית גם יחד.

ועוד בחרף ההוא, חרף תרס"ה, התחיל "ועד הלשון" בעבודה מסֻדרת וקבועה, ומאז והלאה הוא עובד את עבודתו לפעמים בהפסקות פחות או יותר ארכות – ומאז גם נתפרסם שם ה"ועד" וידוע הוא בארץ ובחוץ לארץ.

בישיבות הועד של השנה הראשונה נקבע סדר העבודה פעם בחדש – ובאפן זה: בתחלה ישיב הועד על השאלות שנשאל בדבר שמות למשגים השונים – קביעת המלים שהן בגדר "צרך השעה", – ואח"כ ידון במקצוע תמידי אחד.

ומענינים מאד המכתבים שקבל הועד מכל קצות הארץ, ממש "מדן ועד באר שבע", מקוסטינא ועד מתולה, ממורים רבים שבמושבות. במכתבים ההם הטעימו הכותבים כי "לעת הצרך חדשו מלים אלה ואלה"; ל"צרך השעה הננו נוהגים לקרא למשג פלוני בשם פלוני"; או: "הרשינו לעצמנו לצרך הרגע לקרא... והננו שואלים את הסכמת (או עצת) הועד". ביחוד היה הועד מקבל מלים חדשות ממורי הגליל, הרחוקים מהערים ושדברו ולמדו הכל בעברית, – הם ששלחו רשימות ארכות של חשבון והנדסה, של העצמים היותר נחוצים בחיי הבית – והם שהיו העוזרים היותר חרוצים של הועד – בעוד אשר בבה"ס ביהודה לא היתה אז ההתענינות מרבה כל כך.

מעבודת הועד של הזמן ההוא נשארו מלים רבות, שנקבעו בבתי הספר בכל מקצועות הלמודים, ושבאו גם אל שפת הדבור החי – ובזה הועילה ה"השקפה"[9], שהיתה מדפיסה את המנחים של הועד כפעם בפעם והיתה מפיצה אותם בין קהל הקוראים בארץ.

אבל אעפ"י ש"ועד הלשון" היה דבר שהזמן והחיים גרמו לו, לא יכלה עבודתו להתרחב הרבה, מפני המכשולים שמצא על דרכו בחסרון אמצעים. מזכיר הועד עבד אמנם שלא על מנת לקבל פרס, אבל גם ההוצאות הנחוצות – הוצאות הדאר ומכשירי הכתיבה וכדומה, גם אלה היו חברי הועד מֻכרחים לתת מכיסם, ודבר טבעי הוא שבתנאים כאלה לא התפתחה עבודת הועד כפי צרכה.

בסוף קיץ תרס"ו נוסדה בכנסית הג[10] ההסתדרות "עבריה", והועידה הראשונה של ההסתדרות ההיא אשרה את ועד הלשון שבירושלים וחיבה את ועד ה"עבריה" היפואי לבוא לעזר "ועד הלשון". מזכיר העבריה, המשורר י. כהן, פנה אל ועד הלשון והודיעהו, כי "עתה יוכל ועד הלשון לגשת לפעלה כבירה ורחבה יותר, כי עת לעשות היא, וגם העם לא יעמד מנגד". על סמך הבטחה זו חשב הועד לנכון לקחת מזכיר בשכר, כדי שיוכל הועד לעבד את עבודתו יותר תדיר – לכה"פ פעמים בחדש. הועד הציע את

9. שבועון, שיצא בירושלים בעריכת א' בן־יהודה.

10. "כנסיית האג" היא הקונגרס הציוני השמיני, שנתכנס בהאג באלול תרס"ז (1907), ולפי זה יש לתקן את התאריך המצוי כאן ל"סוף קיץ תרס"ז".

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

משרת המזכירות להסופר הישיש מר ישראל טלר[11] שקבל עליו את העבודה הזאת בשכר מועט והתעסק בה בחבה רבה.

בשנה זו צרף הועד אליו לחבר את מר א. מ. לונץ.

עבודת ועד הלשון בשנה ההיא – תרס״ז – התבלטה בדבר תקון המבטא וגם בקביעת מלים חדשות. לתקון המבטא פרסם הועד מכתב חוזר ״אל מנהלי בתי הספר ולגני הילדים בערי ארץ ישראל ובמושבות״, בו מבאר הועד, כי ״מלבד החסרון הגדול של מלים לחפצים שונים ומשגים שונים – יש עוד חסרון גדול, שצריכים לתקן אותו, בחפצנו שלשוננו תחיה חיים נכונים, חיים טבעיים, והוא תקון המבטא. רב המדברים עברית אינם מבדילים בין א–ע, ה–כ, כּ–ק, ט–תּ–ת, וכן גם במבטא התנועות, מה שהוא מעצור גדול להכתיב הנכון. תקון המעֻות הזה הוא בידי המורים, שישימו לב לתקן את המבטא – ובזה יקלו על התלמידים את הכתיב לפי מבטא האותיות. וקל הוא לתקן את המבטא בא״י, במקום שילדינו יודעים את השפה הערבית, שמבטאה דומה לשלנו. ולכן פונה הועד אל כל המנהלים והמורים בבתי הספר, שיקבעו שעור מיֻחד של תקון המבטא בפי התלמידים וישגיחו השגחה מעֻלה, כי לא יהיה השעור רק להלכה, כי גם למעשה, לבטא עברית על פי המבטא המיֻחד לשפתנו, להבדיל בפה כל אות וכל תנועה, כמו שהן נבדלות בכתב״.

ומצד שני התעסק הועד אז במֻנחים ״להמלבושים״, ובשאלות ותשובות על מכתבי מורים, שהיו באים בלי הפסק אל הועד. וגם רב המלים ההן נדפסו ב״השקפה״ של אותן השנים. –

אך ההבטחה החמרית של ה״עבריה״ לא נתקימה, והועד הכרח לצמצם את פעלתו שנית פעם אחת בחדש – וכמובן, שבמצב כזה לא יכל הועד לעשות דבר יותר ממשי. –

ובכל זאת במצבו זה גמר הועד בחרף תרס״ח סדור עבודה שלמה וכבדה והיא ״מנחי החשבון״: יותר ממאה וחמשים מנחים, קצתם שנתקבלו ממורים במושבות וקצתם שהועד קבע להם שמות – ורבם מהשמות שנמצאו בספרותנו הישנה למקצוע החשבון. המנחים נדפסו ב״חוזר״ של מרכז המורים בקצת הערות.

במשך קיץ תרס״ט וכל שנת תר״ע, לרגלי צאת המזכיר הישיש מירושלים[12] ובסבת נסיעת אחדים מחברי הועד לחוץ לארץ פסק הועד את עבודתו עד חרף תרע״א.

במשך הזמן הזה הבלט עוד יותר חסרון הועד, וביפו נוסדה ״ועדה להרחבת השפה״ שתהיה לעזר ל״ועד הלשון״. ואז התעוררו חברי ועד הלשון עוד הפעם לחדש את פעלת הועד וצרפו אליהם שלשה מורים חדשים: את מר לפשיץ, הד״ר רבין, ודר״ר תרצין[13] וכך עלה מספר חברי הועד עד עשרה – ומאז ועד היום עובד הועד את עבודתו בתמידות בלי הפסק כלל. –

בראשית עבודת הועד המחדש הזה התעוררה השאלה אם יש היכלת והרשות המוסרית

11. תקצ״ו–תרפ״ב.
12. אז עבר לרחוֹבוֹת, מקוֹם מוֹשב חתנוֹ משה סמילנסקי, ונפטר בה.
13. נפתלי הרץ טוּר־סיני (אז: ד״ר טוֹרטשינר).

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

והאחראית לחברים לקבע מלים חדשות בספרותנו וליצר יצירות חדשות ופה אחד החליטו, כי פה בארץ במקום ששפת הדבור מתפתחת מיום ליום, בזמן שהיא מתרחבת ומתפשטת באפן טבעי, במקום שיצירות השפה נעשות כמעט מעצמן – ובשביל זה לפעמים גם באפן לא יפה, אין אנחנו רשאים לחכות עד אשר יבואו בלשנים מֻמחים ומוכנים לאותו דבר, ומי שהיכלת בידו צריך לעצר בעד הרעה שלא תצא שפה המונית ביותר, וצריך לקבע מלים חדשות ויפות. משום זה נמנים בין חברי הועד חברים שהשפה העברית היא המקצוע שלהם ובקיאותם בשתי השפות העברית והערבית אינה מוטלת בספק, ויש איפוא היכלת בידם ליצר יצירות חדשות על פי חקי מדע הלשונות. –

ולפי שרבו החברים בועד ורבו הדעות קרו תדיר בישיבות וכוחים וחלוקי דעות בהרבה שאלות עקריות וצדדיות של עבודת הועד. כדי להנצל מהויכוחים התמידיים האלה, הגוזלים זמן רב, החליטו חברי ועד הלשון לקבוע "יסודות עבודת הועד" שעל פיהם יעשה הועד מלאכתו, – ובמשך ישיבות אחדות התעסק הועד בזה – והעמיד לו יסודות עבודתו.

חבור ונסוח ה"יסודות" קבל עליו הא' בן־יהודה, והא' ילין היה המשיג והמרצה – ואחר כך הצעו הסעיפים לפני חברי הועד להחלטה, ואחרי וכוחים חמים ומענינים נתקבלו ה"יסודות" – כפי שנתנסחו אחרי ההגהות בישיבות הועד:

I תפקיד הועד.

תפקידו של ועד הלשון הוא:

א) להכשיר את הלשון העברית לשמוש בתור לשון מדברת בכל עניני החיים, בבית, בבתי הספר בחיים הצבוריים, במסחר ובקנין, בחרשת ובאמנות, בחכמות ובמדעים.

ב) לשמור על תכונתה המזרחית של הלשון וצורתה המיוחדת העקרית במבטא האותיות, בבנין המלים ובסגנון, להוסיף לה הגמישות הנצרכה, כדי שתוכל לבטא את המחשבה האנושית בזמננו בכל מלואה.

II עבודת הועד.

למען הגיע לתכלית הכפולה הנזכרה עוסק הועד בדברים האלה:

א) מפרסם בקהל המלים הנמצאות בספרות העברית למיום היותה ועד היום, ושאינן ידועות לרב הקהל.

ב) ממלא את החסר בלשון על ידי יצירת מלים חדשות.

ג) משתדל להטביע בלשון את ההברה המזרחית (שהיא נותנת ללשון את הגון המזרחי), המבלטת יותר את ההבדל בין קולות כל האותיות של האלף בית.

ד) הועד נותן צורה קבועה להכתיב; קובע מנחים לשמוש הלשון, מביא סדר בשמוש סמני ההפסק ומעיר על השגיאות והטעיות הנכנסות בדבור ובסגנון.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

III המקורות.

א) הועד מחפש בכל מקצועות הספרות העברית ולוקט מתוכה:

1) כל המלים העבריות העתיקות ושנוצרו במשך הדורות.

הערה: – אם יש ספק בפרוש מלה מהמלים או יש מחלקת בין המפרשים מתאמץ הועד להכריע ולקבע משמעתה ע״פ יסודות וראיות מדעיות וגם ע״פ ראות עיניו. אך אם אין בידו להכריע הכרעה שתקָבל בוחר הועד ליצר מלה חדשה, שלא לתת מקום לחולק לחלק.

2) המלים הארמיות עד כמה שהן נצרכות, במקום שאין למשג מלה עברית. – למלים האלה נותן הועד צורה עברית לפי דקדוק המלה ולפי משקלה. אם המלה כבר שגורה בלשון בצורה ארמית מניח ועד הלשון את צורתה השגורה הקולית ומשנה צורתה הכתיבית לעברית ומשנה המין, אם נצרך, מזכר לנקבה ולהפך. ואם אין עוד המלה שגורה משנה הועד גם את צורתה הקולית של המלה לפי המשקל הארמי ומניחה במינה שיש לה בארמית.

3) אין הועד נזקק למלים אי־שמיות בשרשן, אפילו אם הן נמצאות במקורות עברים, אלא אם יש להן צורה עברית או שכבר נכנסו בלשון ומצויות בה מאד.

ב) למלא את החסר עוד בלשון יוצר הועד מלים על פי חקי הדקדוק והקש הלשון:

1) עד כמה שאפשר מהשרשים העברים שבתנ״ך ובספרות התלמודית;

2) במדרגה שניה מהשרשים השמיים: הארמיים, הכנעניים, המצריים ובפרט הערביים.

3) אין הועד נזקק למלים זרות מהלשונות לא השמיות, ואפילו אם הן מקֻבלות בכל הלשונות האריות, ומתאמץ הועד – עד כמה שאפשר ליצר לכל המשגים מלים חדשות משרשים שמיים.

4) משגים מדעיים שעוד לא הנחו להם מנחים בספרות העתיקה מתאמץ הועד להניח להם מנחים על פי הטבע המדעי של המשג ולא על פי המשמעות החיצונה של המנחים שהנחה להם בלשונות האריות.

5) הועד משתדל שתהיינה יצירות המלים לא בלבד נכונות על פי הדקדוק אלא גם יפות בצורתן החיצונה, בצלצולן הקולי ומיֻסדות ברוחה של הלשון.

במשך חרף תרע״א הוציא הועד גם את המחברת הראשונה: ״אל תאמר־אמר״ לשפור הדבור העברי, השגיאות בשפה מדֻברת ובפרט בפי ההמון – סמני חיים הם לשפה בכל אמה ואמה. ילדינו הקטנים המדברים עם קטנים כמותם או בינם לבין עצמם עם בֻבתם, עם הכלב והחתול או עם כלי עץ ואבן שבחדריהם, ילדים כאלה אינם נזהרים כמובן בכללי ״תלמוד לשון עבר״ או של ״מורה הלשון״[14] ויוצרים הם בעצמם משקלי שמות ופעלים בחוש הלשוני על פי המשקלים והשמות הידועים להם. וככה הם ״יושנים״ כמו

14. ספרי דקדוק נוֹדעים. הראשון ליהודה ליב בן־זאב (תקכ״ד–תקע״א) והשני לחיים צבי לרנר־חצ״ל (תקע״ה–תרמ״ט).

האקדמיה ללשון העברית - מגוון בזכויות יוצרים

שהם "אוכלים" "וחופצים" כמו ש"הולכים" אחרי שהדבור בא להם מעצמם כאמור מפיהם ולא מפי "הכללים". ואמנם כבר זכינו לשפה עברית המונית בין ילדינו הקטנים ובין המון העם, ובאה, איפא, המחברת: "אל תאמר אמר" לשפר את שפת החיים, את המלים ואת שמוש הלשון, והועד מקוה לפעל בזה על הטבת שפת הדבור והספרות.

המחברת נתנה לתלמידי בתי הספר בלי כסף.

שנת תרע"א עברה על הועד בעבודה תכופה, אבל חסרון אמצעים הוא שהניח מכשולים על דרך התפתחותה של עבודת הועד, המזכיר עבד בלי שכר, הוצאת הדאר והוצאת המחברת היו על חשבון כיס החברים בעצמם, והוצאות חדשות ונחוצות היו צריכות לועד: – היה צריך מזכיר בשכר כדי שיוכל לעבד עבודתו בקביעות יום יום להכין כפעם בפעם חמר לעבודה, להרחיב את פעלת הועד ולבא בכתובים עם חברים עוזרים. מלבד זה היה מרגש חסרון בספרים במקצועות הרחבת השפה בכלל והשפה העברית בפרט, מלונים הנצרכים לעבודה זו, ספרי שמוש בעברית ובערבית וכדומה. אמנם במשך חרף תרע"א בא הועד במשא ובמתן עם "ההסתדרות העברית" בברלין, וחבר הועד מר ד. ילין שהיה שם בא בדברים בנוגע לזה עם חברי ההסתדרות ואף הבטיחה זו סכום 1200 פר. לשנה, אך ההבטחה לא יצאה לפעל והועד היה עתיד להתכוץ בפעלותיו עוד יותר.

אבל רוח והצלה עמדו לועד משני צדדים בבת אחת.

בחשון תרע"ב בהיות מר א. בן יהודה בברלין בא בדברים, בתור בא כח הועד, עם "ההסתדרות ואחרי דין ודברים נעשתה הסכמה ביניהם שהועד יקצב לכה"פ את הסך 1200 פר. כמו שהבטיח בשנה שעברה, וראש ההסתדרות נתן את ההתחיבות בכתב והאדון א. בן יהודה התחיב מצד הועד: א) לשלח פעם בחדש הרצאה מפרטת על פעלות הועד, ב) להדפיס אחת בשלשה חדשים חוברת קטנה שבה יבואו כל המנחים שיחדש הועד במשך הזמן הזה עם תמצית הוכוחים העיוניים, במחברת זו יבואו גם "שאלות ותשובות" וגם מחקרים בלשון. ג) הועד ישתדל להוציא מלונים קטנים לצרכי הדבור הרגיל.

ובו בזמן בא "אחד העם" לירושלים, והתענין מאד במעשי הועד, לפי דברי "אחד העם" נוכח הוא כי שפת הלמוד בכל בתי הספר ובכל המקצועות היא עברית, ובא, איפוא, הזמן לדאג לקבע מנחים עברים במקצועות השונים שיקבלו בכל בה"ס בא"י, ולא יהיה כל בי"ס בית חרשת ליצירת מלים וכל מורה בונה לו במה לעצמו. וכאשר הבררו לו הסבות שגרמו למעוט העבודה של ועד הלשון בגידון זה הבטיח אחד העם שישתדל להשיג אמצעים להועד, בשעה שיסתדר ויעבד בקביעות, אולם כדי לדעת את דעת מרכז אגדת המורים בגדון זה הציע אחד העם לקרא לאספה מאֻחדת של ועד הלשון עם הועדה להרחבת השפה ביפו ועם מרכז אגדת המורים.

באספה המאֻחדת הזאת שהיתה ביפו ושהשתתפו בה חברי מרכז המורים[15]: דר' לוריא,

15. ראה להלן הפרוטוקול של ישיבה זו, עמ' 36–39.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

יחיאלי, אדלר, פפר וד״ר בוגרשוב; ב״כ של ועד הלשון: ד. ילין וד״ר מזיא; חברי הועדה להרחבת השפה: אוזרקבסקי קרישוסקי, ד״ר מטמן, הררי וש. גוטמן והאורח ״אחד העם״ – אחרי משא ומתן ארך נתקבלו ההחלטות האלה:

א. ועד הלשון בירושלים הוא הפוסק האחרון באשור ובבחירת המלים החדשות.

ב. ועד הלשון משתמש ומתחשב במלים הנמצאות בספרות וגם מחדש ומכריע מאלה המְצעות לו ע״י הממחים. הועד מסמן בציונים מיחדים את המלים לפי שלשת המקורות האלה.

ג. ועד הלשון פונה לממחים לבקש מהם רשימות המנחים במקצועות שונים בשפות זרות, ואח״כ הוא פונה לבתי הספר לדרש מהם את השמות שקבלו אצלם והוא משתמש ברשימות האלה בתור חמר לעבודתו.

ד. ועד הלשון איננו מפרסם לא את החמר ולא את הטעמים והנמוקים להחלטותיו.

ה. המתוך בין ועד הלשון ובין בתי הספר הוא מרכז המורים.

ו. האספה מוצאת לנכון לבטל את ועדת הלשון שביפו.

ז. האספה מביעה את רצונה שהמרכז יעזר לועד הלשון הן בחמר והן ברוח. המרכז מקבל עליו לתת עזרה לועד הלשון בעד הזמנת מזכיר ומביע את רצונו שהמזכיר הזה יהיה בלשן.

ככה נתחזק הועד בבת אחד מצדו הרוחני והחמרי. וגמר החזוק הזה היה כשנכנס בעבי הקורה בענין זה העסקן הלאמי מר ה. זלטפולסקי[16] שהתענין מאד בעניני הועד וקבל את הצעת מר אחד העם להשתדל בתמיכת הועד. וביחד עם מכתבים חמים מעוררים ובהעירו בכבד ראש על רצינות עבודתו של הועד שלה תמיכה של 1000 פר. לחצי השנה הראשון (אדר–אב תרע״ב), בהבטחה, כי תמיכה כזו יקבל הועד במשך שנים אחדות, אם יעשה מה שמטל עליו.

ההתענינות המרֻבה הזאת של עסקנינו עוררה את חברי ועד הלשון והחלט להתאסף לישיבה מאז והלאה פעם בשבוע, ולקבל מזכיר בשכר שיכין את חמר עבודת הועד, ולהוציא לפעל את כל ההתחיבות שקבלנו על עצמנו לפני ההסתדרות בברלין.

וכדי לסדר את עבודת הועד החליטו חברי הועד (בזמן ההוא נספח גם המורה המסמך למדעים מר ישראל איתן לחבר הועד) לבחר מקרבם ועדה של שלשה חברים שתהא אחריות פעלת הועד עליהם ושינהיגו את כל עניני הועד – ונבחרו מר א. בן־יהודה לנשיא ראשון, מר ד. ילין לנשיא שני ודר׳ מזיא לגזבר. מר ח. ל. זוטא מי שהיה מזכיר עד הנה קבל עליו המזכירות. ע״י חברי ועדה זו נערך תקציב הועד לחצי השנה הראשון (אדר–אב תרע״ב), והוא:

16. הלל זלטופולסקי (תרכ״ח–תרצ״ג), סופר עברי ונדבן.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

למזכיר זמני –	360 פר.
קנית ספרים נחוצים	200 "
הוצאות הדפוס, הדאר, מכשרי כתיבה	120 "
ע״ח חוב למזכיר הקודם מר ישראל טלר	50 "
שמש	60 "
הוצאות מקריות	50 "
	840 פר.

ביחד עם זה מצא הועד לנכון לעשות סדר בכניסת חברים חדשים אל הועד כדי שלא תפרע העבודה ע״י רבוי הוכוחים, והחלט כי חברים חדשים מתקבלים ע״פ הצעת אחד מחברי הועד וע״י בחירה בדעות נעלמות במספר לא פחות משני שלישים של הועד.

כמו כן תקן הועד תקנות בנוגע לחברים עוזרים, שמביאים תועלת לפעולת הועד, ונתקבלה ההצעה: ועד הלשון בוחר בחברים עוזרים או משתתפים מחוץ לירושלים ע״פ ראות עיני הועד בבחירה של שני שלישים. –

ועד הלשון מקוה כי מכאן ולהבא אחרי שהוסרו המפריעים החמריים והרוחניים מעל דרכו יוכל לעבד בלי מפריעים בהתפתחות הלשון, בהרחבתה ובתחיתה בארץ ובכל תפוצות הגולה.

סיון תרע״ב, ירושלים.

מתוך זכרונות ועד הלשון, מחברת א׳, ירושלים [תרע״ב]. מהדורה מצולמת, ירושלים, תש״ל.